

Psykatri

DET SUNDHEDSVIDENSKABELIGE FAKULTET
KØBENHAVNS UNIVERSITET

REGION

Betydningen af seksuelle overgreb og tilknytning for voksne kvinders seksualitet

Hindsgavl 6. september 2011

- Ellids Kristensen
- Overlæge, klinisk lektor
- Sexologisk Klinik
- Psykiatrisk Center København

CSA, tilknytning og seksualitet

Region Hovedstadens Psykiatri – en del af Københavns Universitetshospital

Psykatri

DET SUNDHEDSVIDENSKABELIGE FAKULTET
KØBENHAVNS UNIVERSITET

Evaluering af gruppebehandling af senfølger efter incest

Marianne Lau, Psykoterapeutisk Center Stolpegård
Ellids Kristensen, Sexologisk Klinik, Psykiatrisk Center KBH

Multicenterundersøgelse

Deltagende afdelinger

- Psykoterapeutisk Center Stolpegård
- Bispebjerg Hospital, psykiatrisk afdeling
- Roskilde Amtssygehus Fjorden
- Hillerød Sygehus, Helsingør ambulatoiriet
- Neuroseklinikken i Ørsted, Århus Amt

CSA, tilknytning og seksualitet

Region Hovedstadens Psykiatri – en del af Københavns Universitetshospital

Psykatri

DET SUNDHEDSVIDENSKABELIGE FAKULTET
KØBENHAVNS UNIVERSITET

Artikler fra undersøgelsen

Kristensen E, Lau M. Women with a History of Child Sexual Abuse. Long-term Social and Psychiatric Aspects. Nord J Psychiatry, 2007; 61:115-20.

Lau M, Kristensen E. Systemic and Analytic Group Psychotherapy Outcome for Adult Women with a history of Intrafamilial Childhood Sexual Abuse Acta Psychiatr Scand, 2007;116:96-104.

Lau M, Kristensen E. Sexual revictimization in a clinical sample of women reporting childhood sexual abuse. Nordic Journal of Psychiatry. 2010;64(suppl 1): 4-10.

Kristensen E, Lau M. Sexual function in women with a history of intrafamilial childhood sexual abuse. Sexual and Relationship Therapy. Accepted September 2011.

CSA, tilknytning og seksualitet

Region Hovedstadens Psykiatri – en del af Københavns Universitetshospital

Psykatri

DET SUNDHEDSVIDENSKABELIGE FAKULTET
KØBENHAVNS UNIVERSITET

Seksuelfunktion hos kvinder udsat for CSA

158 kvinder udsat for hands-on intrafamilier CSA, der alle var påbegyndt incestgruppeterapi ved en psykiatrisk afdeling i Danmark.

- Gennemsnitsalder 33.4 ± 9.7 år (19–56 år).
- 23% havde skoleuddannelse under 10 år.
- 60% var i arbejde eller under uddannelse.
- 42% var gifte eller samlevende.
- 28% fik psykofarmaka.

Kristensen & Lau 2011

CSA, tilknytning og seksualitet

Region Hovedstadens Psykiatri – en del af Københavns Universitetshospital

Psykatri

DET SUNDHEDSVIDENSKABELIGE FAKULTET
KØBENHAVNS UNIVERSITET

Seksuelfunktion hos kvinder udsat for CSA

- 65% beskrev vaginal, anal og/eller oral penetration
- Start alder for misbruget var gennemsnitlig 6 år
- Det stod gennemsnitligt på i 7 år
- 39% var blevet misbrugt af mere end én krænker
- 48% var blevet udsat for vold, eller truet med vold
- 35% var revictimiseret - voldtaget som teenager eller voksen
- 48% misbrugt af biologisk far

Kristensen & Lau 2011

CSA, tilknytning og seksualitet

Region Hovedstadens Psykiatri – en del af Københavns Universitetshospital

Psykatri

DET SUNDHEDSVIDENSKABELIGE FAKULTET
KØBENHAVNS UNIVERSITET

Seksuel lyst og tilfredshed

- Hovedparten angav at have nedsat seksuel lyst
- Hovedparten var utilfredse med deres nuværende sexliv
- 18% angav at de ikke var seksuelt aktive for tiden

Kristensen, Lau 2011

CSA, tilknytning og seksualitet

Region Hovedstadens Psykiatri – en del af Københavns Universitetshospital

REGION PSYKIATRI
DET SUDDIAGNOSTISKE OG REHABILITERINGSPSYKIATRISKE FAKULTET
KØBENHAVNS UNIVERSITETSHOSPITAL

Seksualfunktion hos de 130 seksuelt aktive

- Trefjerdedel angiver at have mindst et seksuelt problem
- Halvdelen har orgastisk problemer
- En femtedel har lubrikations problemer
- Halvdelen havde seksuelt relaterede smerter

Kristensen, Lau 2011

CSA, tilknytning og seksualitet Region Hovedstadens Psykiatri – en del af Københavns Universitetshospital

REGION PSYKIATRI
DET SUDDIAGNOSTISKE OG REHABILITERINGSPSYKIATRISKE FAKULTET
KØBENHAVNS UNIVERSITETSHOSPITAL

Seksuel dysfunktion og CSA

- Kliniske studier viser høj forekomst af seksuel dysfunktion hos kvinder udsat for CSA. Heiman 2003
- Smerter i vulva er stærkt relateret til CSA. Harlow et al. 2005
- Kvinder med vaginisme beskriver oftere CSA end andre kvinder gør. Reissing et al. 2003

CSA, tilknytning og seksualitet Region Hovedstadens Psykiatri – en del af Københavns Universitetshospital

REGION PSYKIATRI
DET SUDDIAGNOSTISKE OG REHABILITERINGSPSYKIATRISKE FAKULTET
KØBENHAVNS UNIVERSITETSHOSPITAL

Negativ oplevelse af sig selv og seksualitet

- Kvinder der har været udsat for seksuelle overgreb er mere tilbøjelige til at beskrive dem selv med negative termer og mindre tilbøjelige til at have en positiv opfattelse af seksuel adfærd end kvinder uden SA historie. Meston & Heiman 2000
- Kvinder med CSA historie beskriver mere negativ affekt (frygt, vrede, afsky) under seksuel ophidselse end ikke misbrugte i en befolkningsundersøgelse. Schloredt & Heiman 2003
- Skam og negative følelser under den seksuelle aktivitet gør det vanskeligt at nyde seksuel lyst og ophidselse, og kan give problemer med lubrikation, dyspareuni og orgasme.
- Seksualitet kan blive præget af usikkerhed og vanskeligheder snarere end af nydelse og tilfredshed. Sanchez et al. 2007

Sanchez et al. 2007

CSA, tilknytning og seksualitet Region Hovedstadens Psykiatri – en del af Københavns Universitetshospital

REGION PSYKIATRI
DET SUDDIAGNOSTISKE OG REHABILITERINGSPSYKIATRISKE FAKULTET
KØBENHAVNS UNIVERSITETSHOSPITAL

Seksuel respons

Kvinder med CSA historie

- har flere hæmmende responser og færre ophidsende responser end andre kvinder
- har svært ved at hæmme påtrængende seksuelle tanker (Rellini 2007)

CSA, tilknytning og seksualitet Region Hovedstadens Psykiatri – en del af Københavns Universitetshospital

REGION PSYKIATRI
DET SUDDIAGNOSTISKE OG REHABILITERINGSPSYKIATRISKE FAKULTET
KØBENHAVNS UNIVERSITETSHOSPITAL

Flashback

- Knap halvdelen af de seksuelt aktive oplevede flashback under seksuel aktivitet mindst en gang månedligt.
- Knap en sjettedel af de seksuelt aktive oplevede aldrig flashbacks under seksuel aktivitet.
- Flashbacks i seksuelle situationer og generel psykisk distress var korreleret til problemer med seksualfunktionen. Kristensen, Lau 2011

Kristensen, Lau 2011

CSA, tilknytning og seksualitet Region Hovedstadens Psykiatri – en del af Københavns Universitetshospital

REGION PSYKIATRI
DET SUDDIAGNOSTISKE OG REHABILITERINGSPSYKIATRISKE FAKULTET
KØBENHAVNS UNIVERSITETSHOSPITAL

Flashback

- Flashback ved seksuel aktivitet kan gøre det svært for kvinden at skelne mellem overgriberen og partneren.
- Problemerne kan gøre at hun forsøger at undgå sex, har nedsat sexlyst eller er kontrollerende og restriktiv i forhold til berøring og seksuel aktivitet.
- Flashback og kropsbekymringer optræder ofte sammen med seksuelle problemer. Courtois (1997)

Courtois (1997)

CSA, tilknytning og seksualitet Region Hovedstadens Psykiatri – en del af Københavns Universitetshospital

REGION PSYKIATRI
DET SUDDIAGNOSTISKE OG REHABILITERINGSPSYKIATRISKE FAKULTET
KØBENHAVNS UNIVERSITET

Kropstilfredshed

- Mere end halvdelen havde problemer med utilfredse med deres krop
- Knap halvdelen nød ikke kropslige kærtegn

Kristensen, Lau 2011

CSA, tilknytning og seksualitet Region Hovedstadens Psykiatri – en del af Københavns Universitetshospital

REGION PSYKIATRI
DET SUDDIAGNOSTISKE OG REHABILITERINGSPSYKIATRISKE FAKULTET
KØBENHAVNS UNIVERSITET

Kropstilfredshed og CSA

- Kvinder udsat for CSA har ofte bekymringer vedrørende kroppen, problemer med kropstilfredshed og ser ofte deres kroppe som mindre seksuelt attractive. Wenninger & Heiman 1998, 2005
- Negativ kropstilfredshed kan føre til en høj kropsopmærksomhed – spectatoring – og reducere den seksuelle ophidselse.
- Utilfredshed med kroppen og skamfuldhed over kroppen er significant relateret til nedsat evne til at blive seksuelt ophidset. Sanchez et al. 2007
- Utilfredshed med kroppen og kropsbekymringer kan forstyrre følelsen af intimitet med partneren og medvirke til seksuelle problemer. Svedin et al. 2002

REGION PSYKIATRI
DET SUDDIAGNOSTISKE OG REHABILITERINGSPSYKIATRISKE FAKULTET
KØBENHAVNS UNIVERSITET

Omsorgsperson i barndommen

- Over halvdelen af de 158 kvinder angav, at de i barndommen ikke have haft en voksen, de følte, de havde tillid til, og som hjalp dem hvis de havde brug for det.

Kristensen, Lau 2011

CSA, tilknytning og seksualitet Region Hovedstadens Psykiatri – en del af Københavns Universitetshospital

REGION PSYKIATRI
DET SUDDIAGNOSTISKE OG REHABILITERINGSPSYKIATRISKE FAKULTET
KØBENHAVNS UNIVERSITET

Seksuel funktion og omsorgsperson

- Det at have mindst et seksuelt problem var korreleret til mangel på omsorgsperson ($r = 0.21, p = 0.018$) og til vold i barndommen ($r = 0.29, p = 0.005$).
- Der var ingen korrelation til CSA relaterede faktorer (start alder, varighed, krænkertyper, mere end en krænker eller penetration).

Kristensen, Lau 2011

CSA, tilknytning og seksualitet Region Hovedstadens Psykiatri – en del af Københavns Universitetshospital

REGION PSYKIATRI
DET SUDDIAGNOSTISKE OG REHABILITERINGSPSYKIATRISKE FAKULTET
KØBENHAVNS UNIVERSITET

Seksuelle følger virkninger

- Sværhedsgraden af CSA (fx antal overgreb, penetration eller ikke, antal krænkere) er korreleret til senere seksuelle problemer. Rellini et al. 2007

Kristensen, Lau 2011

CSA, tilknytning og seksualitet Region Hovedstadens Psykiatri – en del af Københavns Universitetshospital

REGION PSYKIATRI
DET SUDDIAGNOSTISKE OG REHABILITERINGSPSYKIATRISKE FAKULTET
KØBENHAVNS UNIVERSITET

Seksuel funktion og omsorgsperson

- Ved logistic regression med de enkelte seksuelle problemer som dependente, fandt man at mangel på omsorgsperson var signifikant betydningsfuld for vaginisme og dyspareunia. Vold var ikke significant.

Kristensen, Lau 2011

CSA, tilknytning og seksualitet Region Hovedstadens Psykiatri – en del af Københavns Universitetshospital

REGION
Psykatri

DET SUDDIAGNOSTISKE FAKULTET
KØBENHAVNS UNIVERSITET

Attachment - tilknytning

- Langtidseffekten af CSA ser ud til at være mere afhængig af det initiale tilknytningsforhold end af de forskellige karakteristika ved CSA.

Alexander 1993

CSA, tilknytning og seksualitet
Region Hovedstadens Psykiatri – en del af Københavns Universitetshospital

REGION
Psykatri

DET SUDDIAGNOSTISKE FAKULTET
KØBENHAVNS UNIVERSITET

Kvaliteten af seksualitet

- Seksualiteten er vigtig for tilfredshed med parforholdet, den er påvirket af om tilknytningen er *sikker* eller ikke
- Afvisende* tilknyttede har ikke så stor glæde ved seksualitet
- Ængstelig* tilknyttede personer fortrækker intimiteten frem for seksualiteten
- Ængstelig* tilknyttede er bange for at miste partneren – og kan derfor gå med til ting de ikke har lyst til

Hazan et al 2003, Schachner & Shaver 2002

CSA, tilknytning og seksualitet
Region Hovedstadens Psykiatri – en del af Københavns Universitetshospital

REGION
Psykatri

DET SUDDIAGNOSTISKE FAKULTET
KØBENHAVNS UNIVERSITET

Parforholdet

- Interpersonelle problemer er en af de vigtigste gennemgribende langtidseffekter af CSA. Davis & Petretic-Jackson 2000, Alexander 2003
- Intime forhold er ofte karakteriseret af mistro, interpersonel følsomhed og en følelse af isolation. Davis & Petretic-Jackson 2000; Harter, Alexander & Neimeyer 1988
- Mindre tilfredshed med forholdet, dårlig kommunikation, mere tristhed, større emotionel ustabilitet, stoler mindre på partneren. DeLillo & Long 1999; Waltz 1994
- Kvinder mellem 51 og 62 år som erindrer CSA har kortere forhold og rater deres partner mere negativt. De der både havde oplevet CSA og vold havde de største problemer, og havde lavere seksuel aktivitet end dem der ikke erindrede vold, uafhængig af CSA. Dennerstein, Guthrie & Alford 2004
- Mange med CSA historie havner i parforhold med vold, CSA af egne børn og destruktivt samliv. Dennerstein 2004

CSA, tilknytning og seksualitet
Region Hovedstadens Psykiatri – en del af Københavns Universitetshospital

REGION
Psykatri

DET SUDDIAGNOSTISKE FAKULTET
KØBENHAVNS UNIVERSITET

Selvopfattelse

- Fundamentale følelser af skam og ondskab er ofte relateret til ængstelig (fearful) og uløst (unresolved) attachment.
- Betragter sit selv som uelskelig og uden rettigheder – medfører det er svært at give udtryk for behov eller acceptere omsorg fra andre.

Loos & Alexander 2001

CSA, tilknytning og seksualitet
Region Hovedstadens Psykiatri – en del af Københavns Universitetshospital

REGION
Psykatri

DET SUDDIAGNOSTISKE FAKULTET
KØBENHAVNS UNIVERSITET

CSA kan hæmme tilliden i nære forhold

- Kvinder med CSA har flere seksuelle problemer, og betragter oftere deres partnere som ufølsomme/ikke omsorgsfulde og overkontrollerende end kvinder uden CSA historie.

Mullen, Martin, Anderson, Romans & Herbison 1994

CSA, tilknytning og seksualitet
Region Hovedstadens Psykiatri – en del af Københavns Universitetshospital

REGION
Psykatri

DET SUDDIAGNOSTISKE FAKULTET
KØBENHAVNS UNIVERSITET

- Et godt parforholdet kan have en helende funktion, beskytte mod depression.

Whiffen, Judd & Aube 1999

CSA, tilknytning og seksualitet
Region Hovedstadens Psykiatri – en del af Københavns Universitetshospital

REGION Hovedstaden
Psykatri

DET SUDDIAGNOSTISKE OG REHABILITERINGSPSYKIATRISKE FAKULTET
KØBENHAVNS UNIVERSITET

- Ikke alle udsat for CSA beskriver et dysfunktionerende seksualliv

Nazareth, 2003

CSA, tilknytning og seksualitet
Region Hovedstadens Psykiatri – en del af Københavns Universitetshospital

REGION Hovedstaden
Psykatri

DET SUDDIAGNOSTISKE OG REHABILITERINGSPSYKIATRISKE FAKULTET
KØBENHAVNS UNIVERSITET

Behandling af seksuelle problemer

- Seksuelle problemer er mere reglen end undtagelsen i kliniske grupper af kvinder med CSA historie.
- Derfor bør både screening og assessment af seksuelle problemer og samlivsterapi kunne mestres af terapeuter, der behandler kvinder med CSA historie.
- Et indledende spørgsmål kan være om kvinden har flashback ved seksuel aktivitet.

CSA, tilknytning og seksualitet
Region Hovedstadens Psykiatri – en del af Københavns Universitetshospital

REGION Hovedstaden
Psykatri

DET SUDDIAGNOSTISKE OG REHABILITERINGSPSYKIATRISKE FAKULTET
KØBENHAVNS UNIVERSITET

Behandling af seksuelle problemer

- Behandlingen af de seksuelle problemer ligger bedst sidst i terapien.
- Standardiserede teknikker til behandling af seksuelle dysfunktioner skal modificeres, så der er stor fokus på psyko-ekudation og kognitiv mestring før man inddrager seksuelle øvelser.

Courtois 1997

CSA, tilknytning og seksualitet
Region Hovedstadens Psykiatri – en del af Københavns Universitetshospital